INTRAURBÁNNE SPÁDOVÉ OBLASTI MALOOBCHODNEJ VYBAVENOSTI MESTA NITRA V ROKU 2008

Miroslava Trembošová

Abstract

The article deals with the evaluation of intra-urban gravity areas of the retail network in Nitra town in 2008 which were obtained by means of surveys among the residents of Nitra town.

Key words: intra-urban gravity, retail network, development stages, retail centers, consumers

Úvod

Maloobchodná vybavenosť je vlastnosť sídla, ktorá vyjadruje schopnosť saturať potreby a požiadavky jeho obyvateľov i návštevníkov na tovar a služby distribuované maloobchodnou sieťou (Trembošová, 2010).

Geografické hodnotenie polohy strediska vybavenosti vo veľkom meste, vychádzajúc z poznania hierarchie stredísk vybavenosti, rešpektuje skutočnosť, že každé stredisko vybavenosti je strediskom spádovej oblasti na základe miery vplyvu prevládajúcich ciest obyvateľov do strediska, a to nielen bývajúceho, ale aj tu prítomného obyvateľstva z dôvodu zamestnania alebo vzdelávania (Szczyrba, 2001). Táto skutočnosť má za následok členenie vyššieho rádu strediska s cieľom zhodnotenia vnútromestských spádových oblastí. Spádovosť v maloobchodnej sieti vychádza z priestorového poznania presunov obyvateľstva za uspokojovaním svojich nákupných potrieb.

Teoreticko –metodické východiská práce

Konzum ako činnosť je len zdanlivo záležitosťou individuálnou (pozri napr. Keller, 1993). Jeho charakter je do značnej miery ovplyvnený spoločnosťou, v ktorej konzument využíva statky a služby. Keller uvádza aj tvrdenie Fromma (1992), že konzumovanie je najdôležitejšou formou vlastníctva v rozvinutých spoločnostiach.

V nákupnom správaní sa obyvateľov často môžeme pozorovať konzumný spôsob života. Ide o zložitý sociologický jav, ktorému venujú veľkú pozornosť vo svojich prácach aj geografi, napríklad Knox a Pinch (2000), Lux (2002), Spilková (2003), Wilk (2003), Fertaľová a Klamár (2006), Lauko, Tolmáči, Križan (2008) a ďalší.

Empirický výskum maloobchodnej vybavenosti

Na to, aby sme mohli stanoviť intraurbánne spádové oblasti maloobchodnej vybavenosti, bolo potrebné v prvom rade zistiť strediská, t.j. jadrá maloobchodnej vybavenosti mesta Nitra.

Metodika hierarchizácie stredísk maloobchodnej vybavenosti vychádza z práce Starczynej a Steinera (2000) a Szczyrbu (2006). Pri určení lokality a významu stredísk v hierarchickej štruktúre bola použitá *kombinácia ukazovateľov*: počet predajní a ich druhov (druhovosť zariadenia), predajná plocha a počet zamestnancov v maloobchode. V prvom rade sme hodnotili tri indexy.

- $index_1$ určuje druhový výber, teda počet druhov zariadení,
- $index_2$ je pomer počtu predajní v mestskej časti a celkového počtu predajní v meste (index centrality),
- $index_3$ vyjadruje významnosť druhovej skladby strediska (zastúpenie strediska na druhovej skladbe mesta) maloobchodnej siete v mestských častiach.

Výsledky klasifikácie stredísk maloobchodnej vybavenosti sme rozdelili podľa metodiky použitej Szczyrbom (1998) do štyroch stupňov: **centrum - jadrová zóna; veľké obvodové stredisko; obvodové stredisko; malé obvodové stredisko.**

Podľa Szczyrbu (2006) za obvodové stredisko považujeme lokalitu (priestorovú jednotku), ktorá na svojom území má lokalizovaných aspoň 20 maloobchodných zariadení a zároveň táto jednotka splní podmienku, že index druhového výberu v stredisku bol väčší ako 1,5 ($index_1$) a súčasne index významnosti druhovej skladby dosiahol hodnotu aspoň 0,2 bodu ($index_3$). Nitra však disponuje lokalitami s nižším počtom predajní ako uvádza metodika (cca 10 zariadení), ktoré však spĺňajú podmienky druhového výberu a významnosti druhovej skladby. Preto v našej práci zásadným ukazovateľom obvodového strediska nebude počet zariadení, ale uvedené indexy (tento prípad sa vzťahuje i na Klokočinu III.)

Zdrojom dát o **teritoriálnej obslužnosti** predajní boli pre nás informácie zistené prostredníctvom anketového prieskumu (príloha 1) medzi obyvateľstvom s trvalým pobytom v meste Nitra v roku 2008. Od oslovených respondentov (1370 osôb, čo predstavuje cca 5 % ekonomicky aktívnych obyvateľov) sme získali informácie, kde uskutočňujú nákupy a ktoré predajne preferujú. Cieľový tovar sme podľa sortimentnej štruktúry rozdelili do dvoch častí. V prvej časti ankety uvádzali respondenti predajne, v ktorých prednostne uskutočňujú nákupy potravín a tovaru dennej spotreby (hlavne drogistického), v druhej časti nás oboznámili s predajňami, kde v poslednom štvrtroku nakúpili spotrebnú elektroniku, bielu techniku alebo nábytok. Identifikáciou najfrekvencovanejších cieľov nákupov podľa odpovedí respondentov, stanovenej na základe prevládajúcej zhody názorov

a postojov respondentov (počet zhodných odpovedí sme vyjadrili v percentách zaokrúhľovaním), sme indikovali spádové oblasti. Je potrebné uviesť, že anketový prieskum sme realizovali na úrovni urbanistických obvodov (UO) stanovených podľa podkladov získaných z Mestského úradu v Nitre (spolu 86 UO, z toho 68 obývaných a v 55 UO bola identifikovaná maloobchodná prevádzka).

Najrozpornejšie názory na ciele nákupov potravín a tovaru dennej spotreby a minimum v zhodných odpovediach sme zistili v urbanistických obvodoch Klokočina - Strojár (31 %, t.j. 52 osôb), Horný Čermán (33 %, t.j. 6 opýtaných), Klokočina I. (41 %, t.j. 27 ľudí), Dolný Čermán (38 %, t.j. 16 respondentov) a Východný Zobor (48 %, t.j. 18 osôb). Najvyššia zhoda odpovedí, a teda podobnosť nákupných cieľov, ktorá oscilovala medzi 67 % - 83 %, bola zistená v odpovediach respondentov Párovských Hájov (83 %, 5 zo 6 respondentov), Dolného a Horného mesta (69 %, t.j. 12 osôb), Dražoviec (79 %, teda 30 opýtaných z 38 respondentov), Janíkoviec (17 osôb, čo predstavuje 78 %), Stredného Zobora (69 %, t.j. 15 opýtaných) a Chrenovej I. (67 %, teda 20 respondentov). V ostatných obvodoch boli zhodné odpovede respondentov sústredené okolo hodnoty 50 %.

Plné rozporov sú aj názory obyvateľov pri nákupoch spotrebného tovaru. Len 39 % odpovedí obyvateľov Klokočiny - Strojár (23 respondentov zo 60) uviedli zhodne obvodové stredisko Klokočina III. Na druhom mieste sa umiestnil Baumax na Chrenovej v 19 odpovediach, čo predstavuje 28 %. Zvyšných 20 respondentov (33 %) uviedlo tak variabilné odpovede, ktoré nebolo možné zlúčiť do žiadneho strediska. Najviac zhodných odpovedí sme zaevidovali v obvodoch Chrenovej, kde odpovede oscilujú v rozmedzí 70 % - 100 %. Najvyššiu zhodu sme zistili v obvode Za cukrovarom (100 %, teda všetci 8 respondenti), Chrenovej IV. (44 odpovedí zo 45 opýtaných, t.j. 98 %), v Strednom Zobore (19 opýtaných, čo predstavuje 87 %). Vyššiu pestrosť cieľových nákupov sme registrovali pri potravinách a tovaroch dennej spotreby, naopak nákupy tovarov druhej skupiny sú koncentrovanejšie, čo vychádza z lokalizácie špecializovaných predajní.

Funkčná štruktúra maloobchodnej vybavenosti

V roku 2008 sa v meste nachádzalo 591 maloobchodných zariadení kategorizovaných podľa OKEČ do 34 druhov. Spolu so všetkými predajnými jednotkami, aj maloformátovými (maloplošnými), ktoré sa nachádzajú v troch obchodných centrách, sa tento údaj vyšplhal až na 839 predajní. Pri zachovaní rovnakých parametrov z roku 1992 a nastavenej stupnici sme v štyroch úrovniach vyčlenili spolu 17 obvodových stredísk (tab.1).

Tab. č. 1: Strediská maloobchodnej vybavenosti mesta Nitry v roku 2008

Table 1: Centres retail facilities in the Nitra town in 2008

	Priestorová jednotka	Počet obyv.	Predajne	Druh	Plocha v m ²	Zamestnanci	Index ₁	Index ₂	Index ₃
Centrum									
1	Dolné a Horné mesto	1098	127	31	13 327	283	4,09	16,22	0,91
Veľké obvodové stredisko									
2	Čineš	752	104	31	6093	298	3,35	13,07	0,88
3	Párovské lúky	429	70	20	30 025	672	3,5	8,79	0,57
4	Chrenová II	4428	72	17	24 327	214	4,24	9,25	0,49
5	Chrenová at.štadión	19	55	17	29 300	424	3,24	7,14	0,49
6	Pri stanici	988	54	15	5640	211	3,6	6,91	0,42
7	Párovce	4860	48	14	3976	137	3,42	5,52	0,40
8	Pri cintoríne	1033	66	14	1996	105	4,71	6,26	0,40
9	Predmostie	1365	39	13	2228	118	3	4,9	0,37
10	Chrenová I.	3542	20	13	3686	83	1,54	2,5	0,37
11	Klokočina III.	5773	12	12	9194	117	1	1,63	0,35
12	Mlynárce	533	20	12	2525	108	3,33	2,52	0,35
Obvodové stredisko									
13	Horné Krškany	476	31	11	4160	83	2,82	5,27	0,31
14	Chrenová III.	6513	20	11	3288	79	1,82	2,38	0,31
15	Klokočina I.	5949	28	11	846	94	2,55	3,51	0,31
Malé obvodové stredisko									
16	Dolné Krškany	1763	20	10	904	71	2	2,51	0,28
17	Pri Červenom križi	2061	13	10	2170	49	1,3	1,62	0,28
	SPOLU	41582	799	-	143 685	3146			
	NITRA k 1.7.2008	83558	839	35	161 497	3373	-	100	-

Zdroj: Lexikón obcí Slovenskej republiky, 2002 Štatistický úrad, vlastný výskum, júl-august 2008.

Pozn.: index₁ - určuje druhový výber, teda počet zariadení/počet druhov, index₂ - index centrality, index₃ - určuje významnosti druhovej skladby strediska (počet druhov maloobchodu v stredisku/počet všetkých druhov maloobchodu mesta)

Centrum mesta (Dolné a Horné mesto) bolo vybavené 127 predajňami 32 druhov, ktoré ponúkali tovar na ploche 13 327 m² (8,3 % z celkovej plochy). V sledovanom roku 2008 sa tu koncentrovalo 15 % všetkých predajní, čo predstavuje zníženie na celkovom počte predajní o 2,4 % v priebehu 16 rokov. Naopak, mierne vzrástol index druhovej významnosti jadra mesta z 0,87 na 0,91 bodu, čo potvrdzuje prvenstvo centrálnej zóny a zachovanie jej charakteru najvariabilnejšej maloobchodnej ponuky mesta. V priebehu rokov však ubudlo obyvateľstvo v tejto zóne o takmer o 6 %.

V našom hierarchickom radení ako druhé najvyššie sú **veľké obvodové strediská**. Oproti roku 1992 zaznamenávame výrazný nárast v počte obvodov tejto

úrovne z troch v roku 1992 na 11 obvodov. Nachádzajú sa vo vývojovo rôznorodých častiach mesta. Kým v roku 1992 mali všetky tri veľké strediská zhodné vlastnosti, veľmi podobnú maloobchodnú ponuku a kompaktné nadväzovali na centrum, v roku 2008 je situácia iná. Popri tradičných obvodoch s výraznou maloobchodnou vybavenosťou ako Číneš, Pri stanici, Pri cintoríne, Predmostie a Párovce vznikli nové veľké obvodové strediská v sídliskových zónach s evidentne vyššou plošnou kapacitou a dostatočnou druhovou ponukou, konkurujúcou centrálnemu priestoru mesta. Odlišnosti sú značné aj v charaktere predajní. Kým v časovo mladých veľkých obvodoch s dostatkom plochy vznikli veľkoplošné prevádzky, v starších obvodových strediskách sa zrekonštruovali a rozšírili jestvujúce priestory. Investori aj v tejto oblasti objavili niekoľko prelúk pre umiestnenie nových komerčných objektov a formou „greenfields“ vyplnili dovtedy prázdne lokality napr. v podhradí obvodu Horné mesto.

Číneš je najdôležitejšou lokalitou spomedzi veľkých obvodových stredísk, kde bolo v roku 2008 prevádzkovaných 104 predajní. Šestnásťročný vývoj maloobchodnej vybavenosti tohto tradičného obvodu bol najvýraznejší, pretože spôsobil až 300 %-ný nárast v počte predajní. Zároveň sledujeme nárast indexuruhovej významnosti o 0,24 bodu. V rebríčku významnosti nasledujú veľké obvody Párovské lúky, Chrenová II. a Chrenová - atletický štadión, kde boli vybudované najmladšie formy predajní obchodné centrá. Podľa znaku samotnej lokalizácie obchodných centier (Guy, 1998, England, 2000) patria do skupiny tzv. edge-of-centre alebo vnútromestských nákupných centier (Szczyrba, 2006). Ich priemerná predajná kapacita je od 24 tisíc do 30 tisíc m². Práve tieto lokality prispeli k decentralizácii obchodných funkcií Nitry. Osobitne chceme poukázať na lokalitu Chrenová – atletický štadión, ktorá svojou sortimentnou štruktúrou, plošnými parametrami a najmä synergickým efektom štyroch veľkoplošných predajní (Zábavno-obchodné centrum Max, hobbymarket Baumax, Mountfield a špecializovaná predajňa NAY Elektrodom) najviac konkuruje maloobchodnej vybavenosti centra. Súčasná maloobchodná ponuka tejto lokality (obohatená na začiatku tohto roku o predajné plochy v budove firmy SUNOB s 1700 m²) sa pretransformovala z prvotnej športovo-oddychovej funkčnej zóny na zónu s evidentne prevládajúcou obchodnou funkciou, pričom trvalý pobyt v tejto lokalite má len 19 obyvateľov. Z pohľadu ponuky sa tu koncentruje silná obslužná „koalícia“ obchod-služby-zábava-šport-relax.

Novodobý ekonomický fenomén maloobchodu „aziatizácia“ sa sústredil vo zvýšenej miere v obvodoch Pri cintoríne, Pri stanici, Číneš, Párovce a Klokočina III. Zároveň sa rozšírili tržné formy predaja (Mestská tržnica a Polygón), v nadväznosti na ktoré boli vybudované špecializované obchodné domy Interiér, Polygón a Premat (v priestoroch Polygónu, spolu 7000 m²). Typickým predstaviteľom búrlivého rozvoja maloobchodnej siete v Nitre je obchodné stredisko Polygón, nachádzajúce sa vo veľmi lukratívnej polohe z hľadiska potenciálnych zákazníkov (širšie centrum mesta v tesnej blízkosti autobusovej a

železničnej stanice). Vo svojich začiatkoch boli v stredisku Polygón prevládajúcou predajnou formou stánky, postupne dopĺňané tzv. kamennými obchodmi.

Spoločne s centrálnou zónou tvoria **veľké obvodové strediská** najdôležitejší priestor maloobchodnej ponuky mesta. Sústreďujú 81,9 % predajní a 81,9 % predajnej plochy, kde pracuje 2770 osôb (82,1 % zo všetkých pracovníkov v maloobchode). Pritom tu žije 24 820 obyvateľov, čo predstavuje len 30 %-ný podiel na celomestskej populácii.

Tri **stredné obvodové strediská** Horné Krškany, Chrenová III. a Klokočina I. disponovali 79 predajňami na ploche 8294 m² (5,9 %), pričom tu žilo 12 938 ľudí t.j. 14,9 %. Kým Klokočina I. si udržala svoju úroveň obvodového strediska, Chrenová III. postúpila o jednu úrovňovú kategóriu a Horné Krškany sú novým obvodových strediskom.

Malé obvodové strediská tvorí nové stredisko Dolné Krškany a obvod Pri červenom križi, ktorý zaznamenal najväčší úpadok, kedy z výrazne obvodového strediska klesol len na úroveň malého obvodového strediska. Tento úbytok je výsledkom „predátorského“ efektu susedného obvodu Párovské lúky s Obchodným centrom Galéria a predajňami automobilov. Malé obvodové strediská mali menej ako desať druhov predajní, plocha ich maloobchodných prevádzok 3074 m² tvorila 2 % nitrianskych predajných kapacít. Obýva ich 3824 ľudí, čo je 4,5 % populácie.

Intraurbánne spádové oblasti nákupov potravín a tovaru dennej spotreby

Vychádzajúc z podkladov o funkčnej štruktúre maloobchodnej vybavenosti (strediská) a spracovaním odpovedí o nákupoch potravín a tovarov dennej spotreby sme identifikovali šesť ***intraurbánnych spádových oblastí*** (tab. 2, mapa 1).

Osobitné postavenie a charakter dosiahla spádová oblasť 1. s gravitačným jadrom Horného, Dolného mesta a Číneša. Má dominantnú maloobchodnú vybavenosť, koncentruje 38 % predajní na ploche 25 625 m² pri najvyššom stupni druhového spektra, pričom obsluhuje 15 % obyvateľov Nitry. Voľným pokračovaním bez priamej nadväznosti tohto spádu je južné prenikanie periférie urbanistických obvodov patriacich do mestských častí Dolné a Horné Krškany, kde sa obyvateľstvo vyjadrilo o maloobchodnej participácii k tomuto centru. Ďalšiu odnož spádovej oblasti 1 (centra), tvoria Dražovce v severnej zoborskej časti mesta. Obe tieto suburbia majú vyhovujúcu dopravnú dostupnosť s centrom cca 10-15 minút a podľa odpovedí respondentov ich výber ovplyvnila lojalita a nákupné návyky obyvateľstva.

Protiváhou prvej oblasti, ako dokumentuje tab. 2., je spád gravitačného jadra zábavno-obchodného centra Max, Baumax, NAY Elektrodom a Mountfield (označené v mape 1 pod číslom 2.) Celé jadro spádu je príkladom „greenfields“ maloobchodnej vybavenosti mesta. V tejto východnej periférnej spádovej oblasti žije 14,3 % (12 433) obyvateľov mesta. Jej rozloženie ovplyvnila dopravná

dostupnosť pozdĺž severnej komunikácie a cesty I. triedy v smere na Levice a Zlaté Moravce.

Tretia spádová oblasť gravituje do obchodného centra OC Galéria („greenfields“) s druhovým spektrom 0,57 (tab. 1) a malé obvodové stredisko Pri červenom kríži. Jadro je vybavené predajnou plochou 32 195 m² pričom obsluhuje 14,7 % teda 12 731 Nitranov, keďže spádovú oblasť tohto jadra tvoria okolité obvody s vysokou hustotou obyvateľstva (sídliškové zóny Hôrka, Pod Hôrkou, Diely, Pri červenom kríži, Vinohrady) i prímestskej časti Kynek.

Spádová zóna tvorená z urbanistických obvodov mestskej časti Chrenová (tab 2), je sústredená do dvoch silných obvodových stredísk OC Centro („greenfields“) a OD (obchodný dom) Jednota. Tieto centrá vytvorili jadro štvrtej spádovej oblasti pričom v sortimentne štruktúre potravín a tovarov dennej spotreby obsluhujú 14 611 obyvateľov teda 16,8 % obyvateľov mesta. Obe tieto spádové zóny vznikli pozdĺž hlavnej dopravnej tepny Tr. A. Hlinku prechádzajúcej stredom mesta v smere juhozápad - severovýchod. Ide o najfrekventovanejšiu komunikáciu.

Z hľadiska druhovej skladby maloobchodnej siete a počtu predajní možno za uspokojivú označiť ponuku piateho spádu s jadrom stredísk Pri cintoríne a Pri stanici, ktoré sa vyprofilovali južne od centra mesta. Prevažná časť predajných jednotiek tvoriaca 27 % z maloobchodnej vybavenosti mesta má plochu len do 100 m², vysoký stupeň aziatizácie, tržnej formy predaja a osídlená je prevažne starším obyvateľstvom. Napriek tomu zóna dosiahla najvyšší stupeň druhového výberu (index₁) 11,2, pričom spád obsluhuje 12 % Nitranov s trvalým bydliskom.

Omnoho menšiu variabilitu maloobchodnej ponuky sme zistili v spádovej oblasti 6., s najnižšími dosiahnutými indexmi v meste. Jadro populačne exponovaného sídliskového spádu vytvárajú dve obchodné strediská umiestnené oproti sebe a oddelené rušnou Hviezdoslavovou triedou, (Klokočina III. a Klokočina I.). Je zrejmé, že vyššie kvalitatívne štandardy obchodného strediska Klokočina III. spôsobujú výrazné znižovanie významnosti strediska Klokočina I. Tento najľudnatejší spádový priestor obsluhuje až 27,8 % Nitranov s trvalým bydliskom na tomto území.

Všetky gravitačné spádové zóny identifikované na základe odpovedí reprezentatívnych vzoriek obyvateľov sú podmienené dopravnými komunikáciami. Predpokladáme, že do vysokej miery kopírujú miesto bývania, dochádzku do zamestnania resp. za inými činnosťami.

Tab. č. 2: Spádové oblasti nákupov potravín a tovaru dennej spotreby mesta Nitra podľa odpovedí respondentov

Table 2: Gravity area of purchases of food and daily consumer goods in Nitra by respondents' answers

Spádová oblasť	Jadro	Urbanistické obvody	Stupne a počet stredísk	Počet obyvateľov	Plocha v m ²
1	Centrum a Čineš	Horné a Dolné mesto, Čineš, Sihot', Párovce, Predmostie, Mraziarne, Cirmáň, Dolné Krškany, Horné Krškany, Dvorčany, Pod toboľou, Priemyselný obvod Cirmáň, Dražovce, Pod Dražovskou cestou	Centrum 3 VOS, 2 MOS	12 736	25 625
2	Chrenová - atletický štadión	Chrenová - atletický štadión, Východný Zobor, Stredný Zobor, Nová Chrenová, Chrenová IV., Západný Zobor, Janíkovce, Levická cesta, Novosady, Selenec, Mikova ves,	1 VOS	12 433	29 300
3	Párovské lúky	Párovské lúky, Diely, Pri červenom kríži, Mlynárce, Hôrka, Pod Hôrkou, Vinohrady, Briežok, Šúdol, Za cukrovarom, Pod cukrovarom, Mlynárce - tehelňa, Niže Hradскеj, Mlynárce - tehelňa, Kynek	1 VOS, 1 MOS	12 731	32 195
4	Chrenová II.	Chrenová II., Chrenová I., Chrenová III., Vysoké školy	2 VOS, 1 SOS	14 611	40 601
5	Pri stanici Pri cintoríne	Pri stanici, Železničná stanica, Pod Kalváriou, Pri cintoríne, Mlyny, Staré letisko, Kalvária, Dolný Čermáň, Pod Borinou, Pod tehelňou I.	2 VOS	10 381	13 612
6	Klokočina III.	Klokočina III. Klokočina II. Klokočina Strojár, Horný Čermáň, Klokočina I, Párovské Háje, Lukov, Veľký Cér	1 VOS, 1 SOS	23 834	10 040

Pozn.: VOS - veľké obvodové strediská, SOS – stredné obvodové strediská, MOS - malé obvodové strediská

Mapa č. 1: Intraurbánne spádové oblasti nákupov potravín a tovaru dennej spotreby mesta Nitra (r. 2008)

Map 1: Intraurban gravity areas of purchases of food and daily consumer goods in Nitra (2008)

Zdroj: Trembošová, 2009

Intraurbánne spádové oblasti nákupov spotrebného tovaru

Spády nákupov spotrebného tovaru so zameraním na spotrebnú elektroniku, bielu techniku a nábytok sú len štyri (mapa č. 2), vychádzajúc z koncentrovanosti takto špecializovaných predajní.

Mapa č. 2: Intraurbánne spádové oblasti nákupov spotrebného tovaru mesta Nitra (r. 2008)

Map 2: Intraurban gravity areas of consumer goods purchases in Nitra (2008)

Zdroj: Trembošová, 2009

Centrum výrazne stráca na atraktivnosti nakupovania spotrebného tovaru (tab. 3). Jadrá týchto spádov sú odlišné od predchádzajúcich intraurbánnych oblastí pre potraviny a tovar dennej spotreby. Spádová oblasť centra podľa odpovedí obsluhuje len 2,5 % domácich Nitranov.

Tab. č. 3: Spádové oblasti nákupov spotrebného tovaru mesta Nitry podľa odpovedí respondentov

Table 3: Gravity areas of consumer goods purchases of Nitra by respondents' answers

Spádová oblasť	Jadro	Urbanistické obvody	Stupne a počet stredísk	Počet obyvateľov	Plocha v m ²
1	Centrum	Horné a Dolné mesto, Sihot', Pri cintoríne	Centrum	2153	25 625
2	Chrenová - atletický štadión	Chrenová atletický štadión, Východný Zobor, Stredný Zobor, Nová Chrenová, Chrenová IV., Západný Zobor, Martinský vrch, Janíkovce, Levická cesta, Novosady, Selenec, Mikova ves, Chrenová II., Chrenová I., Chrenová III., Vysoké školy, Dražovce, Pod Dražovskou cetou, Mlyny, Staré letisko, Pod Kalváriou, Kalvária, Horné Krškany, Dvorčany	1 VOS	39 185	29 300
3	Párovské lúky	Párovské lúky, Diely, Pri Červenom kríži, Mlynárce, Hôrka, Pod Hôrkou, Vinohrady, Briežok, Šúdol, Za cukrovarom, Pod cukrovarom, Mraziarne Mlynárce-tehelňa, Kynek, Niže Hradskej, Mlynárce - tehelňa, Kynek, Pri stanici, Železničná stanica, Klokočina Strojár, Horný Čermáň, Klokočina I, Párovské Háje, Lukov, Veľký Cér, Dolný Čermáň, Pod Borinou, Pod tehelňou I.	1 VOS	33 615	32 195
4	Klokočina III.	Klokočina III., Klokočina II.	1 VOS	11 773	10 040

Pozn.: VOS - veľké obvodové strediská

Najvýraznejšiu spádovú oblasť podľa prevažujúcich odpovedí sme indikovali v mestskej časti Chrenová – atletický štadión, kde spotrebný tovar nakupuje až 45 % obyvateľov Nitry. O trochu nižšia frekvencia spotrebných nákupov (38,8 %) je charakteristická pre zónu Párovské lúky. Ostatní obyvatelia

Nitry (13,7 %) uprednostnili v poslednom období nákup spotrebného tovaru vo veľkom obvodovom stredisku Klokočina III.

Výsledkom doterajšieho rozvoja a formovania maloobchodnej siete mesta Nitra, vyplývajúce i z faktorov, o ktorých vo všeobecnej rovine hovorí Kaniak (1982), ako je rast kúpnej sily, zvýšená mobilita, rast obyvateľstva, rastúca dochádzka medzi miestom bydliska a pracoviskom, aglomeračné efekty, vznik nových dopravných možností, je transformácia monocentrického modelu na polycentrické usporiadanie a fungovanie. Štýl rozmiestnenia maloobchodnej siete odzrkadľuje základná schéma priestorového usporiadania a formovania maloobchodnej siete mesta Nitra (obrázok 1).

Obr. č. 1: Model priestorovej expanzie maloobchodnej siete mesta Nitra

Figure 1: The model of spatial expansion of retail network in Nitra town

Záver

Nákupné správanie obyvateľov Nitry je z priestorového aspektu ovplyvnené polycentrickým modelom maloobchodnej siete. Najdôležitejšie kvantitatívne a kvalitatívne zmeny zaznamenali nové zóny maloobchodnej vybavenosti v lokalite Chrenová - atletický štadión, Párovské lúky a Chrenová II. Dynamický vývoj taktiež dosiahol jadro spádovej oblasti Pri stanici, Pri cintoríne a Klokočina III. Podľa priestorového rozloženia spádov sme zaznamenali nekompatibilnú spádovú zónu centra mesta, ku participácii ktorej vyjadrili nákupné spády obyvatelia Dražoviec, Horných a Dolných Krškán. Z hľadiska ponuky maloobchodných služieb meraných podľa veľkosti predajnej plochy je najvýznamnejším jadrom so spádovou oblasťou pre nákupy potravín a tovaru dennej spotreby Chrenová II. s predajnou plochou 40 601 m², pričom tu žije 16,8 % (14 611) Nitranov. Nákupy spotrebného tovaru prednostne uskutočňuje obyvateľ Nitry v jadre Chrenová - atletický štadión, kde podľa odpovedí nakupuje 45 % Nitranov, naopak najširšia ponuka spotrebného tovaru meraná veľkosťou predajnej plochy je v jadre Párovské lúky 32 195 m², kde nakupuje 38,8 % obyvateľov mesta.

Najdôležitejší priestor mobility osôb za nákupmi potravín, tovaru dennej spotreby i spotrebného tovaru sa sformoval po oboch stranách hlavnej vnútornej komunikácie v smere západ - východ, pozdĺž ktorej sa vybudovali nové formy obchodov t.j. nákupné centrá. Na rozdiel od iných miest (Budapešť, Praha, Brno, Olomouc), kde boli „hangárové“ budovy obchodných centier vybudované v suburbánných zónach vzdialených i niekoľko kilometrov od prirodzených centier miest, „príbeh“ maloobchodu mesta Nitra je iný. Nové strediská maloobchodných služieb našli voľný priestor vo vnútri mesta, v tesnej blízkosti centrálnej obchodno-obslužnej zóny a vytvorili predpoklad pre vznik a rozširovanie monocentrického modelu siete maloobchodu na polycentrický typ.

V praktickej rovine predstavuje nami aplikovaný prístup hodnotenia maloobchodnej vybavenosti mesta východiskový nástroj pre následné geografické analýzy intraurbánných štruktúr. Overili sme, že komparatívne časovo-priestorové analýzy môžu predikovať budúci vývoj intraurbánných štruktúr s dostatočnou detailnosťou a výpovednou hodnotou.

Príspevok vznikol za finančnej podpory grantu UGA I-09-305-01 „Nákupné správanie nitrianskej populácie“ a projektu VEGA 1/0574/08 „Zmeny využívania krajiny obvodu Nitry a perspektívy jeho rozvoja v kontexte vývoja spoločensko-ekonomických a prírodných podmienok.“

Literatúra

England, J. 2000. Retail Impact Assessment. London : Routledge, 2000, 223 pp.

- Fertaľová, J., Varga, P. 2008:** The Huff's Probability Model and its Application on Selected Large-area Retail Units in Košice. In *Folia geographica* 12, Prírodné vedy, Prešov, 2008, s. 77-81. ISSN 1336-6149
- Fertaľová, J., Klamár, R. 2006:** Hodnotenie návštevnosti vybraných veľkoplošných predajní. In *Folia geographica* 10, Prírodné vedy, Prešov, 2006, s. 140-155. ISSN 1336-6157
- Fromm, E. 1992.** Mít nebo být? Praha : Naše vojsko, 1992, 67s.
- Guy, C. 1998.** Classifications of Retail Stores and Shopping Centres: Some Methodological Issues. In *GeoJournal*, roč. 45, 1998, č. 4, p. 255-264.
- Huff, D. L. 1963.** A Probabilistic Analysis of Shopping Center Trade Areas. Land Economics, Vol. 39, 1963, pp. 81-90. In *Hanink, D. M. Principles and Applications of Economic Geography*, 1997, University of Connecticut.
- Kaniak, J. 1982.** Tendenzen der Veränderung zentralörtlicher Strukturen in peripheren Gebieten Österreichs 1959-1977, R –Forschung, Nr. 5, Interdisziplinäres Institut für Raumordnung , Stadt -und Regionalentwicklung, Wirtschaftsuniversität Wien, 1982, s.3
- Keller, J. 1993.** Až na dno blahobytu (Ke spoločenským kořenům ekologické krize). Vyd. Hnutí Duha, program Poslední Generace, EkoCentrum Brno, 1993, s. 29-32.
- Lauko V., Tolmáči, L., Križan, F. 2008.** Potravinársky maloobchod na Slovensku: rurálne prostredie, čas a miesto nákupu. In *Acta Geographica Universitatis Comenianae*, No. 51, Univerzita Komenského v Bratislave, 2008, s. 41-55. ISBN 978-80-223-2447-2
- Knox, P., Pinch, S. 2000.** Urban Social Geography (an Introduction). Pearson Education Limited, 4th Edition, Harlow, 479 pp.
- Lux, M. 2002.** Změny ve spotřebních vzorcích českých domácností 1990 – 1999. In *Modan, B., Hák, T., Kolářová, H. (eds.): K udržitelnému rozvoji České republiky: vytváření podmínek*. Svazek 4. Univerzita Karlova, Praha, s. 163-179.
- Pulpitlová, M. 2002A.** Dimenzie maloobchodnej siete v meste Nitra. In *Evropská integrace – regionální rozvoj/regionalizace*. XX. Jubilejní zjezd České geografické společnosti. Red. Balej, M., Ústí nad Labem, Univerzita J. E. Purkyně, 2002, s. 111-120. ISBN 80-7044-409-6
- Pulpitlová, M. 2002B.** Vybrané problémy veľkoplošnej maloobchodnej siete mesta Nitra. In *Slovensko a integrujúca sa Európa*. Geografické informácie, 7, 1. diel. Ed. Dubcová, A., Kramáreková, H., Nitra, 2002, s. 227-234. ISBN 80-8050-542-X
- Pulpitlová, M. 2002C.** Metódy výskumu maloobchodnej siete v meste Nitra. In : Zborník abstraktov prác diplomantov a doktorandov. ŠVK Bratislava, PriF UK.
- Spilková, J. 2003.** Nový fenomén: nákupní centrum a utváření nákupního chování spotřebitelů v transformačním období. Geografie, sborník České geografické společnosti, roč. 108, č. 4, s. 277-288.

Starzyczná, H., Steiner, J. 2000. Maloobchod v českých zemích v proměnách let 1918-2000. Slezská Univerzita v Opavě, Obchodně podnikatelská fakulta v Karviné, 205 s.

Szczyrba, Z. 2001. Funkční vztahy v maloobchodní vybavenosti města Olomouce. In *Přírodní vedy, Folia geographica. Acta facultatis studiorum humanitatis et naturae Universitatis Presoviensis*, roč. 35, Prešov, 2001, s. 205-213.

Szczyrba, Z. 2006. Geografia obchodu so zameraním na súčasné trendy v maloobchode. Přírodovědecká fakulta, Olomouc : UP. 2006, 90 s. ISBN 80-244-1453-8

Trembošová–Pulpitlová, M. 2005. Retail network of Nitra in the 1992, 2002, 2005. In *Geographical aspects of Central European Space*. Faculty of Education, Masaryk University, Brno, 2005, s. 38 ISBN 80-210-3759-8

Trembošová, M. 2008a. Huffov model pravdepodobnosti výberu aplikovaný v obchodných centrách mesta Nitra. In *Geografická revue*, ročník 4, 2008. č. 2, s. 448-460. ISSN 1336-7072

Trembošová, M. 2008b. Nitra – mesto obchodných centier a marketov. In *Geografické informácie* Univerzita Konštantína Filozofa, Fakulta prírodných vied, Katedra geografie a regionálneho rozvoja, Nitra, 2008 (v tlači).

Trembošová, M., Tremboš, P. 2009a. Quo vadis nitriansky maloobchod? In *Problémy ochrany a využívania krajiny - teórie, metódy a aplikácie*. Zborník vedeckých prác. Nitra : Združenie Biosféra, 2009, 360 s. ISBN 978-80-968030-9-5

Trembošová, M. 2009b. Nákupné správanie nitrianskej populácie. In: *GeoInfo* (v tlači).

Trembošová, M., Tremboš, P. 2009c. Etapy vývoja maloobchodnej siete mesta Nitra v období rokov 1992–2008. In *Acta Facultatis Rerum Naturalium* 53, 2009, s. 123-138.

Trembošová, 2010. Vybrané aspekty transformácie maloobchodu v meste Nitra v rokoch 1992-2008. In *Geografický časopis* 62 (2010) 1, s. 49-73. ISSN 0016-7193.

Wilk, W. 2003. Spatial differentiation of supply and demand for consumer services in Poland – in search of potential markets. In *Acta Universitatis Carolinae* No. 38/1, Karlova univerzita, Praha, 2003, pp. 495 – 508. ISBN 80-246-0981-0, ISSN 0300-5402

INTRA – URBAN GRAVITY AREAS OF THE RETAIL NETWORK IN NITRA TOWN IN 2008

Summary

The Nitra town reported a significant transformation of the retail network during the survey period. This is reflected not only in the number of outlets and increase of sales space, but also in terms of employment growth in this segment of the labour market.

The buying consumers' behaviour changes alongside a rising number of shopping parks as well as commuters. Goods are partly bought in the shopping malls in the vicinity of one's work and not in the central places assigned to one's abode.

Talking about such changes, only increasing of the purchasing power and the population growth touch off a hierarchy of centres expansion. Therefore, an enlargement relative to the number of central cities or their supply of goods. All other influences lead to their contraction. Apart from this, dynamic centres and stagnant suburbia on the other side are influenced by these changes to different extents. Population decreasing hence the purchasing power as well as the mobility increase worsened supplying the outskirts of the central cities. On the other hand, the advantages of mutual connections amongst shopping malls and the buying behaviour of commuters then make the centres more favourable.

The result of retail network development in cities is a transformation from monocentric to polycentric systemisation and functioning of the urban spatial units.

We believe that the results obtained by analyzing the retail network in Nitra town are largely representative for other large towns in Slovakia. This assumption will be verified due to further continuous research. Barrier to this may be the lack of adequate input data.

The knowledge gained and its comparison with the results of foreign authors confirmed that the development of retail in the territory of Slovakia was very specific and closely linked with its political and economic development. Given the high frequency and immediacy of interaction between retailers and their customers, the development of some indicators of retail trade (e. g. development of sales) is one of the best indicators of economic development. Therefore, it is considered appropriate to pay close attention to this problem and its geographic aspect.

RNDr. Miroslava Trembošová, PhD.

Katedra geografie a regionálneho rozvoja FPV UKF v Nitre

Tr. A. Hlinku 1, 949 74, Nitra

E – mail: mtrembosova@ukf.sk

Recenzovala: doc. RNDr. Alena Dubcová, CSc.

Príloha 1. Dotazník

Attachment 1. Questionnaire

Nákupné správanie nitrianskej populácie
Shopping behavior of Nitra population**Miesto a čas ankety:****Osobné údaje o anketovanej osobe: BEZ MENA****Ulica trvalého bydliska:** .....**Urbanistický obvod:** .....**Mestská časť:** .....**Pohlavie:** M Ž**Vek:** A) do 20 rokov B) 20-29 C) 30-39 D) 40-49 E) 50-59 F) 60 a viac**Vzdelanie:** základné, SŠ, VŠ**Kategória činnosti:** zamestnanec, podnikateľ, nezamestnaný, študent, dôchodca**Počet členov domácnosti:****Mesačný príjem vašej domácnosti** (zakrúžkujte jednu z možností):

a) 10 000 - 20 000 c) 25 000 - 30 000 e) 35 000 - 40 000 g) 45 000 - 50 000

b) 20 000 - 25 000 d) 30 000 - 35 000 f) 40 000 - 45 000 h) nad 50 000

ANKETA:

Uved'te predajňu na území Nitry, kde nakupujete:

potraviny

.....

drogistický tovar (veci osobnej hygieny, čistiace saponáty)

.....

spotrebný tovar (elektroniku, techniku)

.....

odevy

.....

obuv

.....

Ako často nakupujete? (zakrúžkujte)**Pravidelne****každý****deň**

.....